

KRAJSKÁ KNIHOVNA FRANTIŠKA BARTOŠE VE ZLÍNĚ, PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE

KONCEPCE ROZVOJE REGIONÁLNÍCH FUNKCÍ KNIHOVEN VE ZLÍNSKÉM KRAJI

na období 2014–2017

Zlín, březen 2014

Obsah

1	Úvod.....	3
1.1	Význam regionálních funkcí knihoven.....	3
1.2	Vymezení základních pojmů	3
1.3	Vývoj a směřování regionálních funkcí knihoven	4
1.4	Legislativní, strategické a metodické dokumenty	6
2	Analýza současného stavu poskytování regionálních funkcí v kraji.....	7
2.1	Síť veřejných knihoven	7
2.2	Vybrané statistické údaje, základní vývojové tendence	8
2.3	SWOT analýza regionálních funkcí knihoven ve Zlínském kraji	12
3	Krajská koncepce rozvoje regionálních funkcí v letech 2013–2017	14
3.1	Hlavní cíl.....	14
3.2	Konkretizace cílů koncepce RF ve Zlínském kraji a činnosti pro jejich zajištění	14
3.2.1	Poradenská a konzultační činnost, metodické návštěvy, plány, rozborů	15
3.2.2	Statistika knihovnických činností	16
3.2.3	Vzdělávání knihovníků, semináře, porady	16
3.2.4	Tvorba výměnných knihovnických fondů , jejich cirkulace a distribuce.....	17
3.2.5	Pomoc při revizi a aktualizaci knihovnických fondů	18
3.2.6	Nákup a zpracování knihovnických fondů pořízených z prostředků provozovatele (obce) a jejich distribuce	18
3.2.7	Servis automatizovaného knihovnického systému.....	19
3.2.8	Další činnosti napomáhající rozvoji knihoven	19
4	Finanční zajištění regionálních funkcí (zdroje k realizaci)	20
4.1	Program pro podporu regionálních funkcí knihoven	20
4.2	Rozvojové programy MK	22
5	Závěr	22
	Příloha 1 Seznam použitých zkratk	
	Příloha 2 Tabulka finančního zajištění	
	Příloha 3 Roční zpráva o hodnocení výkonu regionálních funkcí ve Zlínském kraji v roce 2013	
	Příloha 4 Roční zpráva o hodnocení výkonu regionálních funkcí ve Zlínském kraji v roce 2012	

1 Úvod

Knihovny jsou tradičně vnímány jako instituce, které garantují rovný přístup k informacím zaznamenaným na tištěných, audiovizuálních a nově i na digitálních nosičích. Zejména v malých obcích zajišťují knihovny veřejnosti bezplatný přístup na internet pro všechny zájemce. Rychlé změny ve využívání informačních technologií podstatným způsobem mění informační potřeby lidí. Knihovny musí na tyto výzvy pohotově reagovat a nové technologie využít pro zkvalitnění i rozšiřování svých služeb. K zajištění možností přístupu k informacím pro všechny občany je nutné věnovat pozornost rozvoji knihoven ve všech obcích, i v těch nejmenších, kde je knihovna často jediným kulturním zařízením.¹ Knihovny zvláště v malých obcích mají před sebou nové úkoly, na které reaguje předkládaná koncepce.

1.1 Význam regionálních funkcí knihoven

Regionální funkce knihoven, poskytované podle § 2 písm. h) zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), vycházejí z účelné dělby práce a koordinace odborných činností knihoven. Zaručují občanům dostupnost veřejných knihovnických a informačních služeb ve všech místech České republiky a přispívají k vyrovnaní rozdílů v kvalitě těchto služeb obyvatelům měst a malých obcí.

Důležitým úkolem regionálních funkcí knihoven je zajištění kvality a kontinuity veřejných knihovnických a informačních služeb v návaznosti na informační potřeby uživatelů a udržení odborného standardu služeb v knihovnách regionu. V rámci těchto funkcí vykonávají knihovny činnosti napomáhající rozvoji knihoven a jejich služeb, poskytují servis veřejné správě a samosprávě, vykonávají analytické činnosti, které napomáhají k efektivnímu využití veřejných finančních prostředků. Cílem regionálních funkcí je rovněž kvalifikační růst pracovníků knihoven (celoživotní vzdělávání).

1.2 Vymezení základních pojmů

Regionální funkce (RF)

jsou funkce, v jejichž rámci krajská knihovna a další jí pověřené knihovny poskytují základním knihovnám v kraji především poradenské, vzdělávací a koordinační služby, budují výměnné fondy a zapůjčují výměnné soubory knihovních dokumentů a vykonávají další nezbytné činnosti napomáhající rozvoji knihoven a jejich veřejných knihovnických a informačních služeb².

Krajská knihovna

je součástí systému knihoven vykonávající koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské činnosti, v jejichž rámci též spolupracuje s Národní knihovnou při zpracování národní bibliografie a při zpracování souborného katalogu. Zpracovává a zpřístupňuje regionální informační databáze a zabezpečuje koordinaci krajského bibliografického systému, je krajským centrem meziknihovních služeb, spolupracuje s knihovnami v kraji při zavádění nových

¹ *Služby veřejných knihoven: směrnice IFLA. 2., zcela přeprac. vyd.* Editor Christie Koontz, Barbara Gubbin. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2012, 203 s. ISBN 978-80-7050-612-7.

² Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, § 2

technologií v oblasti zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb. Krajská knihovna plní a koordinuje plnění regionálních funkcí vybraných základních knihoven v kraji.³

Pověřená knihovna

je knihovna poskytující veřejné knihovnické a informační služby, která uzavřela s krajskou knihovnou smlouvu o přenesení regionálních funkcí a obsluhuje veřejné knihovny registrované v evidenci MK ČR na území příslušného okresu. Pověřená knihovna výkon regionálních funkcí poskytuje ve svém okrese a zároveň přijímá regionální služby poskytované KKFB.

Obsluhovaná knihovna

je základní knihovna, která uzavřela s pověřenou či krajskou knihovnou písemnou smlouvu o poskytování služeb, na základě které se stává příjemcem regionálních funkcí.⁴

Základní knihovna

je knihovna s univerzálním knihovním fondem nebo se specializovaným knihovním fondem zřízená obcí nebo jiným subjektem, je součástí systému knihoven, vykonává informační, kulturní a vzdělávací činnosti.⁵

Profesionální knihovna

je základní knihovna provozovaná příslušným orgánem obce s pracovním úvazkem knihovníka vyšším než 15 hodin týdně.⁶

Neprofesionální knihovna

je základní knihovna provozovaná příslušným orgánem obce s pracovním úvazkem knihovníka do 15 hodin týdně.⁶

Výměnný fond

je účelově budovaný knihovní fond, který je formou výměnných souborů zapůjčován obsluhovaným knihovnám. Zahrnuje knihovní fond budovaný z finančních prostředků kraje na regionální funkce, popřípadě z finančních prostředků, které za tímto účelem krajské knihovně a pověřeným knihovnám poskytují provozovatelé (obce), a z jiných zdrojů (dary apod.).⁷

1.3 Vývoj a směřování regionálních funkcí knihoven

Do r. 2000 byly regionální funkce zajišťovány okresními knihovnami a byly financovány okresními úřady (buď přímo prostřednictvím rozpočtu knihoven zřizovaných okresním úřadem, nebo jako příspěvek na činnost střediska regionálních knihovnických služeb u knihoven zřizovaných okresními

³ Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, § 11.

⁴ Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky. In: Praha, 2005. Dostupné z: www.mkcr.cz/assets/kulturni-dedictvi/knihovny/VerzeMKdefinici.

⁵ Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, § 12.

⁶ Metodický pokyn MK ČR k zajištění výkonu RF knihoven a jejich koordinaci na území ČR. S. 2.

⁷ Metodický pokyn MK ČR k zajištění výkonu RF knihoven a jejich koordinaci na území ČR. S. 16.

městy). Od roku 2002 jsou regionální funkce podle knihovního zákona⁸ zajišťovány krajskou knihovnou a dalšími pověřenými knihovnami a jsou určeny především jako pomoc malým knihovnám s neprofesionálními knihovníky. Vycházejí z účelné dělby práce a koordinace odborných činností knihoven. Podmínky a pravidla pro použití původně státních finančních prostředků stanovilo usnesení vlády č. 288/2002 Program podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven. V roce 2004 byla schválena novela zákona č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům a na jejím základě bylo financování regionálních funkcí převedeno ze státu na kraje. Na základě těchto změn vydalo Ministerstvo kultury ČR v roce 2005 Metodický pokyn k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky, který stanovil metodu proporcionálního rozdělení finančních prostředků na jejich zajištění.

V letech 2002 až 2013 KKFB pověřila výkonem regionálních funkcí tři knihovny Zlínského kraje: pro region Kroměříž Knihovnu Kroměřížska, pro region Uherské Hradiště Knihovnu Bedřicha Beneše Buchlovana, pro region Vsetín Masarykovu veřejnou knihovnu Vsetín. Pro region Zlín zajišťuje výkon regionálních funkcí krajská knihovna.

V roce 2006 byla krajskou knihovnou a pověřenými knihovnami vypracována *Koncepce výkonu regionálních funkcí ve Zlínském kraji*. V koncepci byly stanoveny nejdůležitější cíle: koordinace odborných knihovnických činností a cílená dělba práce, zachování a rozvíjení vazeb mezi knihovnami v jednotlivých okresech i v rámci celého Zlínského kraje, vzájemné sdílení informačních zdrojů a služeb, udržení jejich odborného standardu a zajištění jejich dostupnosti, odstranění rozdílů v poskytování těchto služeb, garance průběžné aktualizace knihovního fondu veřejných knihoven regionu, účelné využití vložených veřejných finančních prostředků a zajištění kvalifikačního růstu pracovníků knihoven (jejich celoživotní vzdělávání). Zavedení internetu především do obecních knihoven bylo podpořeno jednak Projektem internetizace knihoven (PIK) a také dvěma projekty Zlínského kraje, které byly zaměřeny na zavedení vysokorychlostního internetu do obcí kraje a dovybavení knihoven výpočetní technikou. V současnosti jsou všechny veřejné knihovny v kraji k internetu připojeny.

V současnosti krajská knihovna a pověřené knihovny zajišťují ve svých okresech pro základní knihovny tyto knihovnické služby: nákup a zpracování výměnného fondu, distribuci výměnných souborů, zpracování knihovních fondů zakoupených z prostředků obcí, metodickou a konzultační činnost, pomoc při zavádění nových informačních technologií, revizi a aktualizaci knihovních fondů, vzdělávání knihovníků, školení, semináře, porady a statistiku.

Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně v rámci své krajské funkce zabezpečuje metodickou a konzultační činnost, vzdělávání knihovníků, školení, semináře, porady, statistiku a další nezbytné činnosti napomáhající rozvoji knihoven a jejich veřejných knihovnických a informačních služeb. V rámci své ediční činnosti krajská knihovna vydává ročenku *Knihovny Zlínského kraje*. Kromě odborných knihovnických materiálů vydává krajská knihovna ve spolupráci s dalšími institucemi kulturně společenskou revue *ZVUK Zlínského kraje* a publikace v Edici Zlínský kraj.

⁸ Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, § 11 odst. 3.

Na zajištění regionálních služeb se ve všech čtyřech okresech podílejí další vybrané profesionální knihovny, které na základě uzavřené smlouvy s jejich zřizovateli a objednávky služeb vykonávají regionální funkce pro obecní neprofesionální knihovny (v roce 2012 to bylo 23 knihoven v kraji).

1.4 Legislativní, strategické a metodické dokumenty

Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění pozdějších předpisů vymezuje systém knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby a podmínky jejich provozování. Zákon představuje realizaci práva na svobodný a rovný přístup k informacím. Vymezuje funkce krajských a základních knihoven. Krajská knihovna podle § 11, odst. 3 „plní a koordinuje plnění regionálních funkcí vybraných základních knihoven v kraji. Smlouva o přenesení regionálních funkcí na vybrané základní knihovny musí mít písemnou podobu. Plnění regionálních funkcí a jeho koordinaci zajišťuje kraj z peněžních prostředků svého rozpočtu.“

Program podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven přijala vláda ČR 16. ledna 2002 jako usnesení č. 68, které vymezuje regionální funkce jako činnosti realizované formou služeb poskytované krajskou knihovnou nebo jí pověřenou knihovnou jiným knihovnám v kraji. Rozsah těchto služeb vychází z konkrétních potřeb daného regionu a aktuálních finančních možností.

Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky (dále standard RF) obsahuje soubor nároků na způsob a úroveň poskytování služeb, jimiž jsou naplňovány RF krajskými a pověřenými knihovnami:

1. Poradenská a konzultační činnost, metodické návštěvy, plány, rozборы.
2. Statistika knihovnických činností.
3. Vzdělávání knihovníků, semináře a porady.
4. Tvorba výměnných knihovních fondů, jejich cirkulace a distribuce.
5. Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů.
6. Nákup a zpracování knihovních fondů pořízených z prostředků provozovatele (obce) a jejich distribuce.
7. Servis automatizovaného knihovního systému.

Účelem metodického pokynu je přispět ke sjednocení postupu při výkonu regionálních funkcí knihoven a vytvoření příznivých podmínek pro poskytování podpůrných služeb základním knihovnám.

Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky (dále standard VKIS) stanovuje základní kvantitativní a kvalitativní podmínky pro poskytování knihovnických služeb pro knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi a kraji na území ČR, zapsané v evidenci knihoven Ministerstva kultury. Všechna ustanovení tohoto metodického pokynu mají povahu doporučení, pokud nejsou totožná s ustanoveními knihovního zákona a/nebo vyhlášky.

Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011–2015 včetně internetizace knihoven byla schválena vládou 11. ledna 2012. Hlavní pozornost koncepce je soustředěna na využití informačních a komunikačních technologií ke koncipování nových služeb veřejnosti tak, aby kdokoliv nezávisle na tom, kde žije, měl k dispozici prostřednictvím své knihovny přístup ke všem zdrojům, informacím

a službám, které nabízí systém knihoven ČR jako celek. Rozhodující přidanou hodnotou má být především možnost získávat informace a dokumenty on-line nezávisle na místě jejich uložení v konkrétní knihovně, a to kdykoliv a odkudkoliv.

Zásady zajištění regionálních funkcí knihoven ve Zlínském kraji z roku 2006 stanovují pravidla zajištění financování regionálních funkcí na území ZK.

Koncepce rozvoje KKFB v letech 2006–2015 obsahuje úkoly KKFB jako garanta plnění regionálních funkcí knihoven v kraji.

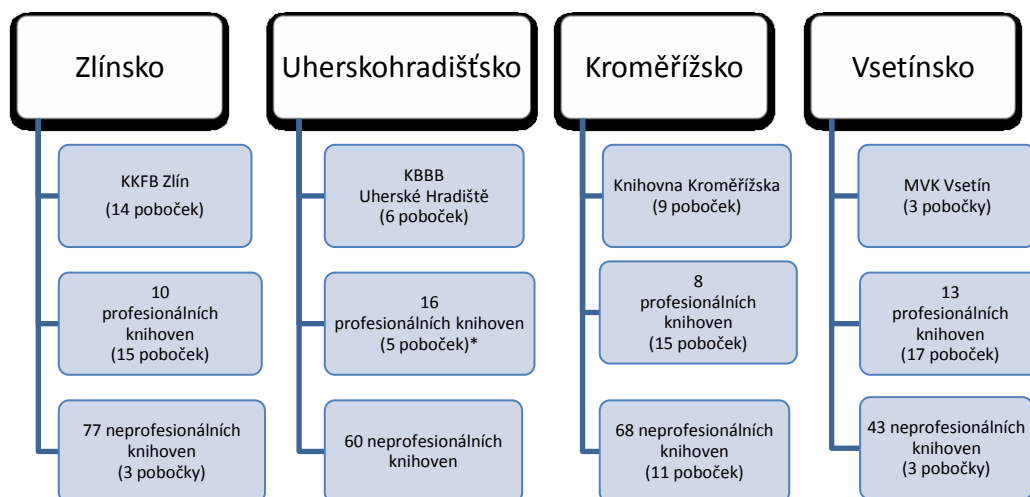
Dokumenty týkající se rozvoje kultury ve Zlínském kraji:

- Koncepce rozvoje kultury ve Zlínském kraji (2005) – návrh strategických cílů a směrů v oblasti kultury pro Zlínský kraj.
- Koncepce rozvoje kulturních zařízení Zlínského kraje na léta 2009–2013, zpracována jako strategický rozvojový dokument Zlínského kraje a primárně určena samotným příspěvkovým organizacím a jejich zřizovateli.
- Strategie rozvoje Zlínského kraje 2009–2020, 4. Pilíř Atraktivní region, cíl 4.3. Kulturní instituce sehraji roli významného nositele kulturnosti regionu, úkol 4.3.1. a 4.3.3.

2 Analýza současného stavu poskytování regionálních funkcí v kraji

2.1 Sít' veřejných knihoven

Ve Zlínském kraji v roce 2012 pracovalo 400 základních knihoven: 51 knihoven s profesionálními pracovníky s jejich 84 pobočkami (včetně krajské knihovny), 248 základních knihoven s neprofesionálními pracovníky s jejich 17 pobočkami.

* V roce 2013 4 pobočky.

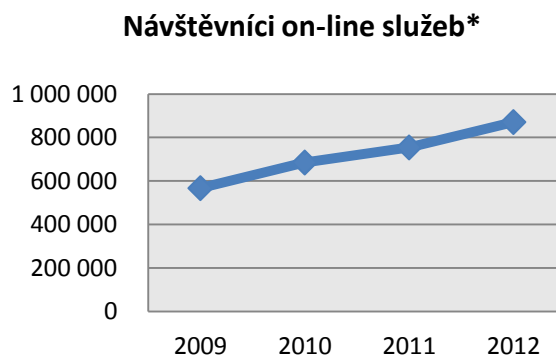
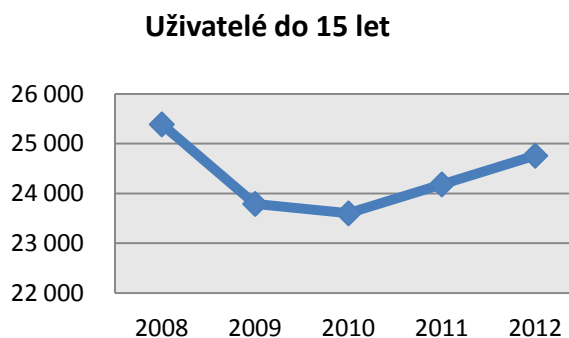
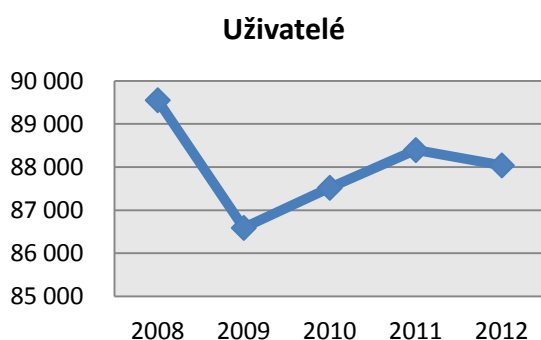
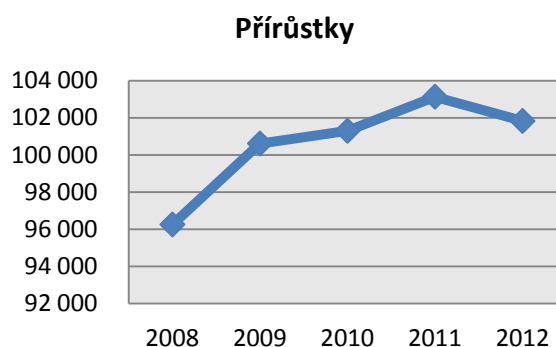
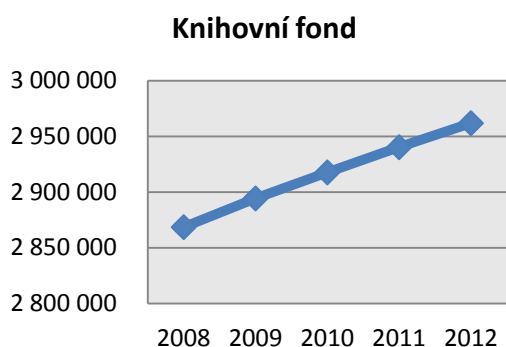
Systém regionálních funkcí knihoven ve Zlínském kraji

<i>Knihovna zajišťující výkon RF v kraji</i>	<i>Knihovny pověřená výkonem RF pro daný okres</i>	<i>Knihovny, které se na výkonu RF podílejí</i>
Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně	Knihovna Kroměřížska	Městská knihovna, Bystřice pod Hostýnem Městská knihovna Holešov Městská knihovna v Chropyni Městská knihovna v Morkovicích
	Knihovna Bedřicha Beneše Buchlovana	Místní knihovna Bílovice Městská knihovna Bojkovice Místní knihovna Ostrožská Nová Ves Obecní knihovna Starý Hrozenkov Knihovna Františka Kožíka Uherský Brod
	Masarykova veřejná knihovna Vsetín	Obecní knihovna Horní Lideč Základní knihovna Jablunka Městská knihovna Rožnov pod Radhoštěm Městská knihovna Valašské Meziříčí
	Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně	Městská knihovna v Brumově-Bylnici Městská knihovna Fryšták Městská knihovna Luhačovice Knihovna Boženy Benešové Napajedla Městská knihovna Otrokovice Městská knihovna Slavičín Městská knihovna ve Slušovicích Místní lidová knihovna ve Štítné nad Vláří Městská knihovna Valašské Klobouky Městská knihovna Josefa Čižmáře, Vizovice

2.2 Vybrané statistické údaje, základní vývojové tendence

Ve Zlínském kraji slouží nejširší veřejnosti systém 400 knihoven, v nichž je registrováno 88 041 uživatelů (15% obyvatel kraje, 28% z celkového počtu tvoří děti a mládež). Služby knihoven, ke kterým není potřebná registrace v knihovně, využilo v roce 2012 přes 2,5 mil. návštěvníků. Z toho víc než jedna třetina návštěvníků využívá elektronické služby knihoven v podobě přístupu do speciálních databází, digitálních knihoven apod. Ročně knihovny svým uživatelům poskytnou více než 5 mil. výpůjček knih a dalších dokumentů.

V posledních pěti letech byl zastaven trend poklesu registrovaných uživatelů a pomalu se začal zvyšovat počet uživatelů z řad dětí. Rostl také počet fyzických návštěvníků knihoven, což bylo mimo jiné způsobeno narůstajícím počtem akcí pro veřejnost, které pořádají všechny typy knihoven. Ačkoliv počet výpůjček v knihovnách roste, byl zaznamenán trend poklesu počtu výpůjček periodik, který lze přičíst nejenom poklesu zájmu o tento typ dokumentů, ale také úsporami knihoven při nákupu periodik.

*Počty návštěvníků on-line služeb se ve statistice sledují až od roku 2009.

Z grafu *Přírůstky* je jasné, že po dlouhodobém vzestupu nastává pokles, který bude v případě neřešení situace pokračovat a fondy nebude možno udržovat dlouhodobě na vysoce kvalitní úrovni.

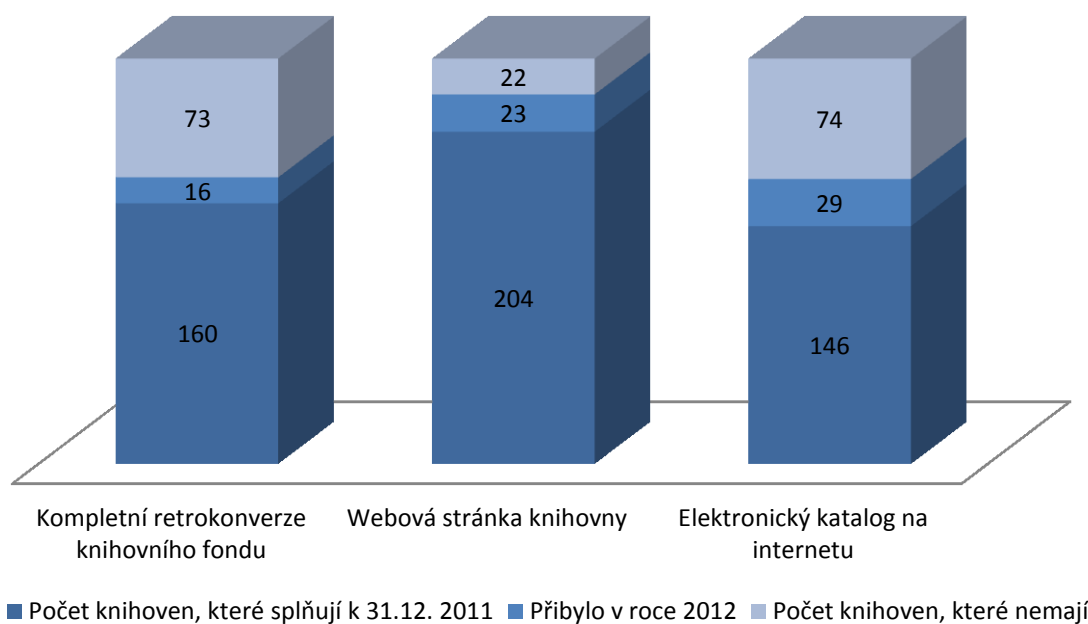
Z grafu *Uživatelé do 15 let* je zřejmé, že počet dětských uživatelů roste, což je dáno také velkými množstvími besed, kulturních a vzdělávacích akcí, které knihovny díky velké aktivitě a nasazení knihovníků pořádají a které jsou většinou zaměřené na dětské čtenáře – viz graf Kulturní a vzdělávací akce pro veřejnost.

V knihovnách sledujeme od roku 2009 také počet návštěvníků on-line služeb. Tyto služby, jako možnost rezervace knihy přes internet, prohlížení odborných databází a další, jsou mezi čtenáři velmi oblíbené. Z grafu, který má vzrůstající tendenci, je zde znát také dlouhodobé zaměření regionálních funkcí na podporu těchto služeb.

Ve Zlínském kraji působí 248 obecních knihoven s neprofesionálními pracovníky. Především k zajištění podpory malých knihoven je zaměřen systém regionálních funkcí knihoven. Krajská knihovna a tři pověřené knihovny vykonávají regionální služby pro obsluhované knihovny Zlínského kraje v souladu se standardy regionálních funkcí knihoven, tyto služby knihovny přizpůsobily potřebám jednotlivých regionů.

Provozovatelé knihoven využívají metodickou pomoc při řešení knihovnické problematiky jako například umístění knihoven, stavění knihovního fondu, vypracování žádostí o finanční dotace, revize knihovních fondů, pomoc při tvorbě webových stránek knihoven, automatizaci provozu knihovny a další. V roce 2012 přibýlo v kraji 23 knihoven, které mají vlastní webovou stránku, celkem má stránku 227 knihoven. 29 obecních knihoven kraje má nově na webových stránkách umístěn svůj elektronický katalog. Malé knihovny jsou postupně automatizovány, proto je stále velmi žádanou službou servis výpočetní techniky.

Významnou službou pro knihovny je nákup, zpracování a cirkulace výměnných souborů knih. Bohužel, v některých malých knihovnách je výměnný soubor stále jediným významným zdrojem nových knih, protože jejich provozovatelé nemají dostatek finančních prostředků na jejich nákup. Standard nákladů na pořízení knihovního fondu splnilo pouze 16 % z celkového počtu knihoven.

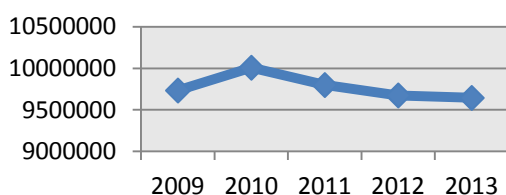
Krajská i všechny pověřené knihovny se na svých seminářích a poradách věnují aktuální problematice, seznamují knihovny s novými standardy veřejných knihovnických a informačních služeb. Problémem zůstává, že školení a seminářů se neúčastní všichni knihovníci.

Regionální funkce v roce 2012 personálně zajišťovalo 16,7 pracovníků a na smluvním základě a na základě objednávky knihovnických služeb se na této činnosti podíleli další pracovníci profesionálních knihoven Zlínského kraje. Poskytnuté regionální funkce byly jako služby vykazány v hodinové sazbě (145 Kč na hodinu – mzdové náklady, pojištění, režijní náklady) a čtvrtletně propláceny provozovatelům knihoven fakturou.

Finanční prostředky přidělené na výkon regionálních funkcí knihoven od roku 2010 klesají, což se projevuje mimo jiné v nutnosti úspor při výkonu některých služeb pro knihovny (vzdělávací akce pro knihovníky, doprava v rámci RF, poskytovaný materiál apod.). Ve statistice regionálních funkcí a kvantitativních výkonech se toto zatím výrazně neprojevilo, což je dáno osobním nasazením lidí, kteří se na výkonu služeb podílejí a pracují mnohdy nad rámec svých povinností, vyjednáváním vysokých rabatů při nákupu knih (s dalším zvyšováním rabatů ale nelze v dalších letech dále počítat), rovněž spoluúčastí obcí je větší, především zapojení některých obcí do distribuce knih.

	2010	2011	2012
Počet ujetých km v rámci RF	25 960	23 055	24 747

**Rozpočet přidělených financí
na RF ve Zlínském kraji v letech
2009 – 2013**

Krajská i pověřené knihovny každoročně sledují plnění standardu VKIS. I díky soustavné metodické práci přibývá knihoven, které tyto doporučené standardy plní.⁹

2.3 SWOT analýza regionálních funkcí knihoven ve Zlínském kraji

KLADY	ZÁPORY
Hustá síť knihoven. Knihovny zvláště v malých obcích jsou často jediným kulturním zařízením. Tradice centrálních knihovnických služeb. Dobrá spolupráce krajské knihovny a pověřených knihoven, fungující kontakty s knihovnami, knihovníky, propojení v rámci celého okresu, kraje, fungující kontakty se zřizovateli knihoven, kvalitní odborná pomoc a metodické vedení knihovnám a knihovníkům. Vzdělávání profesionálních i neprofesionálních knihovníků (existence vzdělávacích center a PC učeben), zajištění proškolení nových knihovníků. Výměnné soubory knih využívané menšími knihovnami (2–3 výměnné soubory knih ročně téměř do každé knihovny, jejich cirkulace) rozšiřují nabídku titulů. Pomoc knihovnám při zpracování (jednotné zpracování, dodržování standardů), revizi (sledování termínů revizí, zajištění vyhotovení protokolu) a nákupu fondů (velké rabaty při hromadném nákupu knih). Zajištění servisu automatizovaných knihovnických systémů (AKS) v rámci RF, většina knihoven má již svůj knihovní fond v elektronické podobě, spolupráce mezi knihovnami. Využití výsledků sběru statistických dat pro analytickou činnost a komunikaci s provozovateli knihoven (statistická ročenka).	Nedostatečné finanční prostředky ze strany zřizovatelů většiny neprofesionálních knihoven – knihovny neplní ani minimální hodnoty standardů VKIS. Nedostatečná kvalifikace u části pracovníků neprofesionálních knihoven, neznalost práce s moderní technikou. Malý počet bezbariérových knihoven, zastaralé technické vybavení, v řadě knihoven nevyhovující prostory a s tím související menší zájem o služby knihoven. Krátká provozní doba většiny neprofesionálních knihoven nesplňující doporučené standardy VKIS (chybí časový prostor na odborné práce). Málo využívané podněty k propagaci činnosti hlavně u neprofesionálních knihoven (web, obecní zpravodaje, rozhlas, nástěnky, letáčky....). Nerovnoměrné zastoupení AKS v obsluhovaných knihovnách, různé typy AKS v kraji, nedokončené retrokonverze KF. Nedostatečné využití dotačních programů.

⁹ Podrobněji na <http://www.kfbz.cz/vkis.htm>.

Přibývá zrekonstruovaných prostorů knihoven, což vyvolává zvýšený zájem o jejich služby. Nárůst akcí pro veřejnost v knihovnách v obcích, některé knihovny se stávají místem setkávání.	
PŘÍLEŽITOSTI Možnost vytvořit z knihoven místa setkávání různých skupin občanů s nabídkou volnočasových aktivit a vzdělávání. Knihovna může plnit roli informačního centra nebo turistického informačního centra obce (dostupnost ICT, informace pro turisty a návštěvníky obce). Zavedení nových elektronických služeb i do malých knihoven, zajištění dostupnosti elektronických informačních zdrojů, umožnění přístupu k digitalizovaným dokumentům. Větší spolupráce se školami a školními knihovnami, pokračující podpora rozvoje dětského čtenářství (zatraktivnění aktivit pro děti a mládež). Dokončení retrokonverze ve všech knihovnách kraje – zkrácení a zjednodušení revizí v knihovnách, souborný katalog. Nalezení nových způsobů využití dobrovolníků (nenahrazovat odbornou práci). Oceňování knihoven, popř. knihovníků, na krajské úrovni. Využití moderních metod marketingu a sociálních sítí k propagaci knihoven a jejich činnosti a komunikaci s jejich uživateli (Facebook, Twitter, chytré mobily...). Každá knihovna (i ta nejmenší) by mohla po realizaci úkolů, které vyplývají z celostátní koncepce, nabízet služby celého systému knihoven. Posílení partnerství s NNO, komerčním sektorem, specializovanými knihovnami. Možnost využívání nových dotačních programů.	HROZBY Ukončení programu regionálních funkcí knihoven (snížení kvality knihovnických služeb, pokles návštěvnosti, uzavření knihoven). Obce nebudou mít finanční prostředky na provoz knihoven a zajištění kvalifikovaných pracovníků (snížení kvality knihovnických služeb, pokles návštěvnosti, uzavření knihoven). Pokles zájmu o tradiční služby knihoven – knihovny nebudou mít dostatečný počet čtenářů. Konkurence volnočasových aktivit a komerčních poskytovatelů elektronických služeb. Posilování tendence ke zpoplatňování služeb. Omezení nebo zrušení dotačních programů pro knihovny. Přesouvání knihoven do nevyhovujících prostor. Rozpad systému spolupráce, důsledkem je pokles kvality služeb.

3 Krajská koncepce rozvoje regionálních funkcí v letech 2013–2017

3.1 Hlavní cíl

Prostřednictvím zkvalitňování výkonu regionálních funkcí knihovnám ve Zlínském kraji dlouhodobě zvyšovat podíl lidí, kteří knihovny využívají, a tím podpořit proces celoživotního vzdělávání a osobního rozvoje obyvatel kraje.

1. V Koncepci rozvoje knihoven ČR 2011–2015 byly v rámci regionálních funkcí stanoveny úkoly **rozvíjet regionální funkce knihoven a formovat krajské systémy knihoven na principu spolupráce knihoven regionu s cílem dosáhnout poskytování standardizované úrovně VKIS bez ohledu na velikost obce a lokalitu, v níž knihovna působí.**
2. Dílčími cíli celostátní koncepce v rámci RF jsou:
 1. Rozšířit a zefektivnit **komunikaci s provozovateli knihoven** – obcemi, ve spolupráci s pověřenými knihovnami.
 2. Motivovat **komunitu** v péči o knihovnu.
 3. Stabilizovat **finanční a personální zajištění** výkonu regionálních funkcí.
 4. Preferovat pomoc knihovnám v **malých obcích**.
 5. Zajišťovat a rozšiřovat nabídku **celoživotního vzdělávání** pracovníků knihoven, motivovat k jejich stálému profesnímu růstu.
 6. Rozšířit a zefektivnit vytváření a **cirkulaci výměnných souborů knih** a dalších dokumentů v rámci regionu.
 7. Rozvíjet **automatizované kooperativní zpracování knihovního fondu** nakoupeného z prostředků obcí.
 8. Preferovat podporu knihoven propagujících svoji činnost na **webových stránkách**.

Tato krajská koncepce prostřednictvím naplňování standardů RF usiluje o dosažení cílů celostátní koncepce.

3.2 Konkretizace cílů koncepce RF ve Zlínském kraji a činnosti pro jejich zajištění

Následující cíle jsou rozděleny podle jednotlivých standardů RF. Opatření jsou většinou konkrétní, některé z nich lze ovlivnit jen osvětou mezi knihovnami, což je také součástí metodické práce.

3.2.1 Poradenská a konzultační činnost, metodické návštěvy, plány, rozbor

Cíl: Zvýšit informovanost starostů a zástupců obcí

Opatření:

- Krajská knihovna a pověřené knihovny:
 - Posílit pravidelnou komunikaci se zřizovateli knihoven prostřednictvím uskutečnění jedné metodické návštěvy případně konzultace se zástupci všech obcí ročně.
 - Jedenkrát ročně zorganizovat seminář pro knihovníky s účastí starostů. Pro informování starostů dle možností využívat shromáždění starostů (např. v rámci mikroregionů).

Cíl: Zavést moderní technologie do knihoven

Opatření:

- Krajská knihovna a pověřené knihovny:
 - Pomáhat při zavádění automatizace a metodická pomoc při podávání žádostí z dotace MK ČR VISK 3.
 - Prostřednictvím metodické práce:
 - Podporovat zavedení AKS s podporou modulu revize a OPAC u knihoven v obcích nad 500 obyvatel.
 - Podporovat zavedení AKS (výpůjční modul) u knihoven v obcích nad 1 000 obyvatel.

Cíl: Webové stránky knihoven a propagace aktivit knihoven

Opatření:

- Krajská knihovna a pověřené knihovny:
 - Pomoc při budování webových stránek obsluhovaných knihoven. Všechny knihovny kraje budou mít svou webovou stránku podle standardu VKIS (termín do konce roku 2014). Knihovny by měly preferovat vytvoření webových stránek pomocí šablony.
 - Ověřovat, zda jsou webové stránky minimálně 2x ročně aktualizovány.
 - Sledovat každoročně aktivity knihoven v public relations, prezentace příkladů dobré praxe na seminářích a poradách.

3.2.2 Statistika knihovnických činností

Cíl: Sběr statistických údajů z činnosti pověřených a základních knihoven, jejich vyhodnocení, využití dat pro vyhodnocení standardu VKIS a získání zpětné vazby pro zlepšení poskytovaných služeb v rámci kraje

Opatření:

- Krajská knihovna:
 - Jednou ročně zpracovat a uveřejnit přehled výsledků činnosti knihoven Zlínského kraje.
 - Jednou za 2 roky vyhodnotit plnění standardů VKIS v knihovnách Zlínského kraje.
 - Zajistit programové vybavení pro statistické účely pro KKFB a pověřené knihovny.
- Krajská (v rámci své okresní funkce) a pověřené knihovny:
 - Ověřovat správnost vykazovaných údajů, zvyšovat jejich jednoznačnost.
 - Poskytnout knihovnám a jejich zřizovatelům zpětnou vazbu o činnosti jejich knihoven a v případě zájmu poskytnout metodickou pomoc pro jejich zlepšení.
 - Využít statistická data pro vyhodnocení standardu VKIS a získat zpětnou vazbu pro zlepšení poskytovaných regionálních služeb v rámci kraje.
 - Zajistit metodickou pomoc knihovnám s průzkumem spokojenosti uživatelů obsluhovaných knihoven.

3.2.3 Vzdělávání knihovníků, semináře, porady

Cíl: Zajišťovat a rozšiřovat nabídku celoživotního vzdělávání pracovníků knihoven, motivovat k jejich stálému profesnímu růstu

Rozsah vzdělávacích akcí musí minimálně splňovat standard RF a standardy VKIS.

Opatření:

- Krajská knihovna:
 - Uspořádat jeden seminář pro profesionální knihovny ročně pořádaný v KKFB nebo některé z PK.
 - Uspořádat 3–4 porady ředitelů a metodiků pověřených knihoven ročně v KKFB nebo některé z PK.
 - Kurz Knihovnické minimum pro pracovníky menších knihoven – přizpůsobit konání kurzu knihovníkům neprofesionálních knihoven (např. uskutečněním některého z běhů kurzu v sobotu).
 - Organizovat školení směřující k naplnění celostátní koncepce rozvoje knihoven určené především profesionálním pracovníkům knihoven.

- Spolupracovat s Klubem dětských knihoven Zlínského kraje při organizaci a propagaci seminářů.
- Uspořádat jeden seminář knihoven paměťových institucí Zlínského kraje.
- Podle možností bude pořádat semináře pro pracovníky školních knihoven.
- Všechny pověřené knihovny a krajská knihovna (v rámci okresní metodiky):
 - Uspořádat minimálně dva semináře pro neprofesionální knihovníky ročně (účast starostů minimálně jednou za 2 roky).
 - Uspořádat 3–4 porady profesionálních knihoven ročně v každé PK nebo v některé z profesionálních knihoven.
 - Více využívat možností elektronické komunikace ke vzdělávacím a informačním účelům:
 - webové stránky KKFB a PK – sekce Knihovná,
 - e-mailová komunikace (zprostředkování důležitých informací).
 - Organizovat akce se zaměřením na:
 - zvýšení kvalifikace profesionálních i neprofesionálních knihovníků v oblasti informačních technologií s vazbou na elektronické služby,
 - zvýšení úrovně v oblasti informačního vzdělávání uživatelů s cílem zvýšení schopnosti efektivně využívat informační zdroje (především profesionální knihovny),
 - efektivitu a odbornou kvalitu knihovnických činností,
 - posílení komunitní role knihoven a zlepšení prostředí knihoven,
 - posílení čtenářské gramotnosti dětí.

3.2.4 Tvorba výměnných knihovních fondů, jejich cirkulace a distribuce

Cíl: Rozšířit a zefektivnit vytváření a cirkulaci výměnných souborů knih a dalších dokumentů v rámci regionu především pro malé obce

Akvizice, katalogizace a technická úprava nových knih výměnného fondu, tvorba souborů, jejich distribuce do knihoven (minimum dvakrát ročně 30 svazků), evidence pohybu výměnného fondu.

Opatření:

- Nákup realizovat efektivně s ohledem na výši poskytovaných rabatů. Ve všech okresech minimálně ve výši 18 % objemu dotace RF při zohlednění celkové částky poskytnuté na výkon RF a prostředků poskytnutých obcemi na nákup a zpracování knihovního fondu.
- Výměnný fond doplňovat nejen žádanou beletrií, ale i kvalitními publikacemi, jejichž pořízení by si malé knihovny nemohly dovolit.
- Výběr souborů provádět s ohledem na potřeby knihoven a ve spolupráci s knihovníky.
- Docílit větší spoluúčasti obcí na cirkulaci výměnných souborů, například vlastním odvozem souborů knih nebo finančním podílem.
- Motivovat knihovny k rozšiřování vlastního knihovního fondu.
- Při vyřazování zastaralých a opotřebených knih z výměnného fondu postupovat podle knihovního zákona¹⁰ a po dodržení zákonné povinnosti knihovní dokumenty přednostně nabídnout základním knihovnám příslušného okresu.

3.2.5 Pomoc při revizi a aktualizaci knihovních fondů

Cíl: Zefektivnění těchto činností

Opatření:

- Průběžně sledovat lhůty k provádění revizí, informovat a upozorňovat zřizovatele na nutnost provádění revizí podle knihovního zákona.
- Metodicky působit na knihovny, aby dle možností zakoupily modul revize příslušného AKS.
- Vést knihovny s automatizovanými systémy k využívání automatizované revize knihovního fondu.
- V závislosti na podmínkách zapojit knihovníky do procesu zajišťování této činnosti a vést zřizovatele k větší míře odpovědnosti při zajišťování této činnosti.
- Upozorňovat knihovny na nutnost aktualizace knihovního fondu (viz standard VKIS – doporučeno 10 % roční obnovy knihovního fondu ve volném výběru novými přírůstky).

3.2.6 Nákup a zpracování knihovních fondů pořízených z prostředků provozovatele (obce) a jejich distribuce

Cíl: Zefektivnění těchto činností

Opatření:

- Objasňovat knihovnám a jejich zřizovatelům přínosy hromadného nákupu a zpracování knihovních fondů (výhody množstevních slev).

¹⁰ Provozovatel knihovny je povinen nabídnout ke koupi knihovní dokumenty vyřazené podle a) odstavce 1 písm. a) a b) provozovateli jiné knihovny téhož druhu, a pokud takový provozovatel odmítne, provozovateli knihovny, která je součástí školy.

- Snažit se o zvyšování příspěvků obcí a měst na nákup knih s ohledem na zvyšující se ceny i doporučené knihovnické standardy.
- Knihovnám, které využívají AKS, poskytovat i zpracované katalogizační záznamy v elektronické podobě (v závislosti na typu AKS). Zajistit tak vysoce odborné zpracování knihovního fondu i v menších knihovnách.

3.2.7 Servis automatizovaného knihovního systému

Cíl: Pro obsluhované knihovny s AKS efektivně zajišťovat jeho odborný servis

Servis AKS v roce 2012 využilo 26 % obslužených knihoven.

Opatření:

- Napomáhat neprofesionálním knihovnám při zavádění AKS. Využívat možností dotací (především programu VISK 3) při zavádění AKS v knihovnách.
- Podle možností zajistit pro knihovny servis AKS.

3.2.8 Další činnosti napomáhající rozvoji knihoven

Cíl: Pravidelná medializace nejlepších knihoven a knihovníků, oceňování knihoven a obcí na seminářích, prezentace příkladů dobré praxe

Opatření:

- Pravidelné ocenění knihovníků a knihoven Zlínského kraje s cílem motivace pro jejich další práci:
 - Knihovny navržené na toto ocenění budou moci nominovat zástupci zřizovatelů a provozovatelů knihoven a odborná veřejnost, KKFB a knihovny pověřené výkonem regionálních funkcí. Na zvláštní uznání mohou knihovníky nominovat kromě výše zmíněných knihoven také zástupci samospráv Zlínského kraje.

- Slavnostní předání cen proběhne na krajském semináři příslušného roku, případně při jiné vhodné příležitosti (např. v sídle kraje).¹¹
- Spolupracovat s Národní knihovnou České republiky, Svazem knihovníků a informačních pracovníků (SKIP) a Sdružením knihoven (SDRUK) při tvorbě a úpravách legislativních a koncepčních materiálů.
- Presentace činnosti knihoven na webových stránkách knihoven a v tisku (např. časopis Čtenář, Bulletin SKIP).

4 Finanční zajištění regionálních funkcí (zdroje k realizaci)

4.1 Program pro podporu regionálních funkcí knihoven

Podle § 11 odst. 3 knihovního zákona je povinností kraje zajišťovat plnění regionálních funkcí a jejich koordinaci z peněžních prostředků svého rozpočtu. Náklady na regionální funkce jsou hrazeny z účelové dotace poskytované od roku 2005 Zlínským krajem.

Rozpočet na krajskou funkci KKFB a její služby základním knihovnám regionu Zlín a na jednotlivé pověřené knihovny vychází z Metodického pokynu Ministerstva kultury k zajištění výkonu RF a jejich koordinaci na území ČR. Provozovatelům pověřených knihoven jsou finanční prostředky poskytnuty na činnosti vymezené ve smlouvách o přenesení RF.

Při návrhu rozdělování dotace pověřeným knihovnám vychází KKFB z klíče definovaného v tomto metodickém pokynu (55 % dotace rozděleno podle počtu obyvatel, 45 % podle počtu základních knihoven). Krajská knihovna po projednání s odborem kultury a památkové péče Krajského úřadu

¹¹ Komise složená ze zástupců kraje, krajské knihovny a knihoven pověřených výkonem regionálních funkcí vybere každý rok čtyři veřejné knihovny, které získají finanční dar, a čtyři osoby – knihovníky, které obdrží zvláštní uznání.

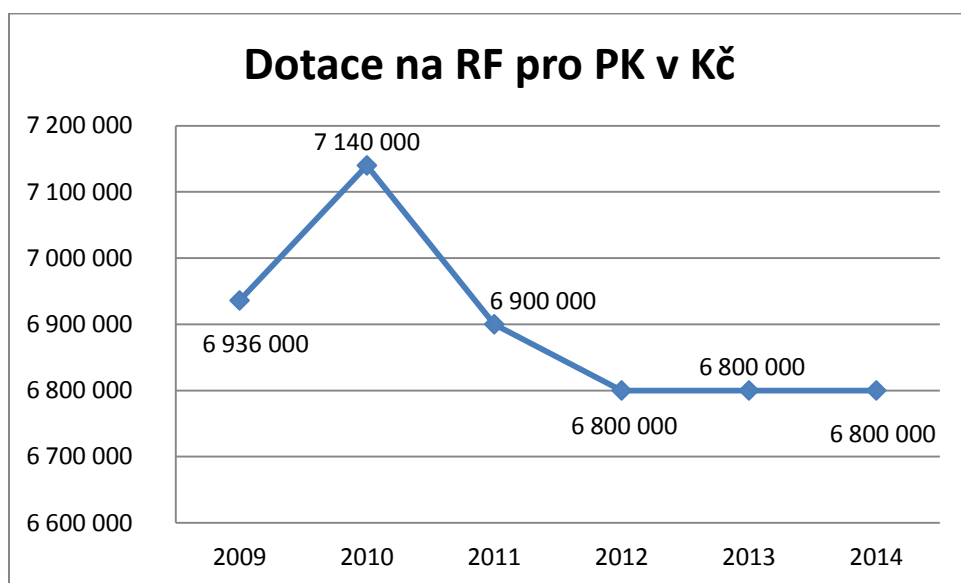
Zlínského kraje a s pověřenými knihovnami každoročně předloží krajskému úřadu návrh výše finanční částky pro zajištění výkonu regionálních funkcí ve Zlínském kraji v rozpočtovaném roce jako podklad pro zpracování rozpočtu a stanovení výše dotace pověřeným knihovnám. Při zpracování návrhu bude přihlédnuto k potřebným nákladům na zajištění výkonu regionálních funkcí v rozpočtovaném roce a k předpokládané výši inflace. Vzhledem k zvýšení DPH u knih a průběžnému zvyšování cen lze předpokládat, že v budoucnu by měla být částka na výkon regionálních funkcí zvýšena, aby nedošlo ke snížení počtu doplňovaných svazků. Tato skutečnost, společně s růstem veškerých nákladů, by se měla promítnout v průběžném každoročním zvyšování rozpočtu, pokud má být nynější úroveň poskytovaných služeb zachována.

Krajská knihovna a pověřené knihovny budou nadále podle místních podmínek uzavírat s provozovateli vybraných profesionálních knihoven jednak smlouvy o přijetí poskytovaných regionálních funkcí krajskou a pověřenou knihovnou, jednak s vybranými profesionálními knihovnami smlouvy o poskytování regionálních služeb v rámci regionálních funkcí obsluhovaným základním knihovnám, jejichž rozsah je přesně specifikován v objednávce služeb. Poskytnuté regionální funkce budou jako služby vykazány podle zpracované metodiky a proplaceny provozovatelům knihoven fakturou v hodinové sazbě, která zahrnuje veškeré náklady spojené se zajištěním požadované služby.

Pověřené knihovny se při čerpání finanční dotace na výkon regionálních funkcí budou řídit zpracovaným rozpočtem. Případné změny nad 10 000 Kč ve stanoveném rozpočtu projednají předem s KKFB, a to nejpozději do 31. října příslušného roku.

Zlínský kraj po projednání a schválení rozpočtu a stanovení výše dotací pověřeným knihovnám uzavře s pověřenými knihovnami Smlouvu o poskytnutí účelové dotace z rozpočtu Zlínského kraje. Dotace může být poskytnuta na úhradu neinvestičních nákladů.

Zlínský kraj poskytne účelovou dotaci pověřeným knihovnám v termínech uvedených ve Smlouvě o poskytnutí účelové dotace z rozpočtu Zlínského kraje. Krajská knihovna obdrží částku na zajištění výkonu regionálních funkcí jako součást příspěvku zřizovatele.

Výše dotace Zlínského kraje na výkon regionálních funkcí knihoven by měla zabezpečit rovnoměrný a plynulý rozvoj RF ve všech oblastech veřejných a informačních služeb. V rozpočtovém výhledu kraje je počítáno se stejnou částkou na zajištění RF v následujících třech letech, což v případě zvyšování nákladů znamená omezení služeb nebo hledání jiných zdrojů financování. Současně je nutné zajistit, aby v rozpočtu KKFB byla zahrnuta částka na RF tak, aby byla dodržena zásada rovnoměrného vývoje v rámci celého kraje.

4.2 Rozvojové programy MK

Krajská a pověřené knihovny budou v co největší míře propagovat dotační programy k podpoře rozvoje knihoven – především program VISK a Knihovna 21. století. Metodici budou pomáhat s vypracováním žádostí a budou tuto činnost koordinovat.

5 Závěr

Poskytováním informací dané komunitě, materiálů na podporu vzdělávání a možností zpřístupňování informací všem obyvatelům obcí a měst mohou veřejné knihovny přinášet ekonomické a sociální výhody jednotlivcům i komunitě.

Systém fungování veřejných knihoven je propracovaný, ale je nutné reagovat na změny ve společnosti a nástup nových technologií. Věříme, že díky této koncepci budou moci knihovny, které jsou zapojeny do systému veřejných knihoven, kvalitněji naplňovat své úkoly a cíle, které vyplývají z knihovního zákona.

PhDr. Zdeňka Friedlová

Příloha 1 **Seznam použitých zkratk**

AKS	automatizovaný knihovnický systém
ICT	informační a komunikační technologie
KBBB	Knihovna Bedřicha Beneše Buchlovana
KF	knihovní fond
KKFB	Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně
MK ČR	Ministerstvo kultury České republiky
MVK	Masarykova veřejná knihovna
NNO	nestátní neziskové organizace
OPAC	veřejně přístupný on-line katalog
PK	pověřená knihovna
RF	regionální funkce
VF	výměnný fond (soubor knihovních jednotek určený k cirkulaci mezi knihovnami)
VISK	dotační program MK ČR Veřejné informační služby knihoven
VKIS	veřejné knihovnické a informační služby
ZK	Zlínský kraj

Příloha 2 **Tabulka finančního zajištění**

Činnost	Zdroj finančního pokrytí
Poradenská a konzultační činnost, metodické návštěvy, plány, rozbor	Rozpočet Zlínského kraje*
Zavedení moderních technologií do knihoven	MK ČR – dotační program VISK 3, rozpočty měst a obcí, rozpočet Zlínského kraje*
Webové stránky knihoven a propagace aktivit knihoven	Rozpočty měst a obcí, rozpočet Zlínského kraje*
Statistika knihovnických činností	Rozpočet Zlínského kraje*
Vzdělávání knihovníků, semináře, porady	MK ČR – dotační program VISK 2, Knihovna 21. století, SKIP ČR, rozpočet Zlínského kraje*
Tvorba výměnných knihovnických fondů, jejich cirkulace a distribuce	Rozpočet Zlínského kraje*, rozpočty obcí
Revize a aktualizaci knihovnických fondů	Rozpočet měst a obcí, rozpočet Zlínského kraje*
Nákup a zpracování knihovnických fondů pořízených z prostředků provozovatele (obce) a jejich distribuce	Rozpočty měst a obcí, rozpočet Zlínského kraje*
Servis automatizovaného knihovnického systému	Rozpočet Zlínského kraje*, rozpočty měst a obcí
Další činnosti napomáhající rozvoji knihoven	Rozpočet Zlínského kraje*, SKIP ČR, MK ČR – dotační program Knihovna 21. století

* V rámci dotace na regionální funkce knihoven a příspěvku pro KKFB

Příloha 3 **Roční zpráva o hodnocení výkonu regionálních funkcí ve Zlínském kraji v roce 2013**¹²

Příloha 4 **Roční zpráva o hodnocení výkonu regionálních funkcí ve Zlínském kraji v roce 2012**¹³

¹² Dostupná i elektronicky http://www.kfbz.cz/download/rf_zlk_rocni_zprava_2013.pdf

¹³ Dostupná i elektronicky http://www.kfbz.cz/download/rf_zlk_rocni_zprava_2012.pdf